

ALEGERILE PARLAMENTARE DIN ANUL 1919 ÎN JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN

Vasile Dudaș*

Keywords: 1919 parliamentary elections, Banat, Caraș-Severin county.
Cuvinte cheie: alegeri parlamentare 1919, Banat, județul Caraș-Severin.

1919 Parliamentary Elections in Caraș-Severin County (Abstract)

The aim of this study is to investigate the development of the November 1919 parliamentary elections in the districts of Caraș-Severin County.

After the withdrawal of Serbian and French troops from the Banat and the establishment of the Romanian administration, two counties were set-up in the Banat area allocated to Romania after the Paris Peace Conference, namely Caraș-Severin and Timiș-Torontal.

Caraș-Severin County had its capital in Lugoj and included most of the former Hungarian county with the same name.

According to the decisions of the National Assembly of Alba Iulia from 1 December 1918, the new county administration was subordinated to the Governing Council based in Sibiu at that time.

Both the domestic and international public observed the elections closely, which were announced at the beginning of 1919. These were the first parliamentary elections in Great Romania.

This study describes the new election law: the organization of electoral districts on the territory of the mentioned county; the disputes between the political parties that occurred during the preparation of the candidates lists for the Chamber of Deputies and Senate, the activity of the political parties based in this county; and the electoral tours of candidates in the districts' villages and cities.

The study highlights that these elections were conducted during a state of siege and censorship, which represented a form of political aggression and a way to influence the electorate. Censorship was aimed mainly at the publications of opposition parties and independent publications, but also some electoral propaganda materials: brochures, leaflets, posters, flyers, etc., which played an important role in this electoral campaign. Thus, at that time, the Lugoj newspaper *Drapelul* (the *Flag*) that appeared since the beginning of the century was considered one of the most important publications of the Romanian National Party. The most important publications of the opposition parties were *Timișana* and *Banatul Românesc*.

Considering that the Romanian National Party was presented in the election campaign with a historical past and showing many times that it is the representative of the Romanian people from Transylvania and Banat, enjoying popularity among electors, and being supported by authorities through the mass-media that spread its electoral program, the party's success in the 1919 elections in the districts of Caraș-Severin County seems only natural.

The study concludes with a listing of the names of deputies and senators from Caraș-Severin that will be part of united Romania's first parliament.

După retragerea trupelor franceze de ocupație și instaurarea administrației românești pe cuprinsul județului Caraș-Severin, la sfârșitul lunii mai 1919, atenția opiniei publice locale s-a îndreptat spre alegerile parlamentare anunțate de Consiliul Dirigent încă la sfârșitul anului 1918. Erau primele alegeri din România unită și urmau să se țină pe baza votului universal.

La 11 decembrie 1918, regele Ferdinand a semnat Decretul 3613 prin care Consiliul Dirigent era însărcinat să întocmească un proiect de lege

* Muzeul Banatului Timișoara, Piața Huniade nr. 1; e-mail: vasiledudas@yahoo.com.

electorală bazat pe principiul universal. După discuții aprinse, la 29 iulie 1919, Resortul Organizării condus de Ioan Suciu a prezentat Marelui Sfat Național întrunit la Sibiu proiectul noii legi electorale¹. Din el lipseau însă două din principiile adoptate la Alba Iulia: dreptul de vot pentru femei și reprezentarea proporțională². Aceste omiteri au

¹ Gheorghe Iancu, Desfășurarea și rezultatele alegerilor parlamentare din noiembrie 1919 în circumscripțiile Transilvaniei, în *Studia, Series Historia*, Cluj, fasc. 1, (1974), 104.

² La punctul al treilea al *Rezoluției Adunării Naționale de la Alba Iulia* se prevedea: „Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate tărâmurile vieții publice. Votul

duș la protestul hotărât al unei mari părți a opiniei publice ardelenice și bănățene. În ciuda acestor proteste, proiectul a rămas totuși în forma inițială și a fost votat cu puține modificări la 6 august de către membrii Marelui Sfat Național cu excepția social-democraților. Noua lege electorală însemna un pas înainte pe calea modernizării vieții politice în comparație cu vechile stări de lucruri, dar și unul înapoi față de hotărârile de la Alba Iulia. Lipsa dreptului de vot pentru femei era motivată prin faptul că ea lipsea din legea electorală din Vechiul Regat precum și din interese de ordin național. Dar se promitea că se va milita în parlamentul României unite pentru împlinirea acestui deziderat. Legea urma să rămână în vigoare până când parlamentul român unit elabora o nouă lege electorală pentru întreg statul român.

Potrivit noii legi, votarea avea loc numai dacă erau mai mulți candidați. În cazul în care era înscrisă o singură persoană, votarea nu mai avea loc, candidatul unic sau candidații listei unice erau declarați aleși. În această situație birourile de votare nu mai aveau nici o activitate de îndeplinit. O persoană putea să-și depună candidatura în două circumscripții electorale din același județ sau din județe diferite. În cazul în care era ales în ambele, trebuia să opteze pentru una din ele.

Liniștea și ordinea în ziua alegerii urmau să fie asigurate de trupe aparținând Corpului VII Armată. La nevoie președintele biroului central electoral putea să ceară asistență militară și de la comandamentele de garnizoană din capitalele de județ.

Resortul Organizării s-a preocupat și de stabilirea circumscripțiilor electorale care erau organizate pe secții de votare. În localitățile în care numărul alegătorilor trecea de 1000 se amenajau două sau mai multe secții de votare. Publicarea listei cu circumscripțiile electorale de votare a trebuit mult amânată pentru că în Banat nu era încă definitiv teritoriul care urma să revină României.

În calitate de partid aflat la putere, Partidul Național Român se prezenta în fața alegătorilor cu un trecut istoric în care dovedise că a fost mereu exponentul poporului român din Transilvania și Banat. Într-un *Apel* al Comitetului său executiv se sublinia: „Acest partid, oglinda vie a neamului, trăgând ultima consecință a credințelor sale, a pregătit și organizat adunarea de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, când poporul nostru prin libera sa voință și-a hotărât unirea desăvârșită cu Regatul

Român. Partidul Național își desfășoară înainte munca sa în temeiul principiilor fundamentale de la Alba Iulia. Partidul Național lucrează pentru consolidarea internă a vieții de stat având ca țintă nivelarea cât mai grabnică și cât mai deplină a neamului nostru integral”³.

Principalul partid de opoziție pentru Partidul Național Român îl constituia Partidul Social Democrat, devenit din septembrie 1919 Partidul Socialist din Transilvania și Banat. În calitate de exponent al proletariatului, acesta dispunea de secții bine organizate în majoritatea centrelor industriale din Transilvania și Banatul care revenise României. În august 1919 încetase colaborarea temporară cu Partidul Național Român prin retragerea reprezentanților săi atât din Marele Sfat Național cât și din Consiliul Dirigent. Pentru stabilirea atitudinii față de alegeri, Comitetul Executiv a convocat pentru ziua de 7 septembrie 1919 la Sibiu Conferința partidului. În Rezoluția prezentată de bănățeanul Iosif Jumanca se propunea participarea la alegeri. În condițiile în care era menținută starea de asediu și cenzura, mai mulți participanți s-au pronunțat pentru abținerea de la vot. După discuții contradictorii, Rezoluția propusă a fost adoptată cu 42 de voturi. Împotriva s-au pronunțat 13 participanți. Cu acest prilej s-a elaborat și Programul electoral al partidului. Acesta prevedea printre altele: votul universal, direct, egal, secret, pe comune, cu reprezentarea proporțională pentru toți cetățenii în vârstă de 18 ani, de ambele sexe; libertatea deplină a presei, a asocierii și a întrunirii; largi drepturi politice, economice și culturale pentru naționalitățile conlocuitoare; sprijinul statului acordat celor săraci în domeniul învățământului de toate gradele; despărțirea bisericii de stat, reforma agrară; socializarea întreprinderilor industriale și a celor de transport; recunoașterea sindicatelor ca reprezentante legale ale muncitorimii, ziua de muncă de 8 ore. Prevederile Ordonanței nr. 14004 referitoare la alegeri au fost considerate ca insuficiente de majoritatea liderilor partidului. În asemenea condiții s-a apreciat ca ținută definitivă față de alegeri să se decidă de comun acord cu Partidul Socialist din Vechea Românie, în cadrul unui congres extraordinar. El s-a desfășurat în zilele de 13–14 octombrie la București, delegații prezenți analizând realitățile politice interne au hotărât în unanimitate abținerea partidului de la alegerile generale⁴.

³ *Banatul*, I, nr. 36, din 29 octombrie 1919.

⁴ Gheorghe Iancu, Campania electorală pentru alegerile parlamentare din 1919 în circumscripțiile Transilvaniei, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai, Series Historia*, Cluj, fasc. 1/1973, 117.

obștesc, direct, egal, secret, pe comune, în mod proporțional, pentru ambele sexe, în vârstă de 21 de ani la reprezentarea în comune, județe ori parlament”. Arhivele Statului București, fond Consiliul Dirigent, dosar 76/1918, f. 3 copie.

O grupare politică de opoziție nou constituită a fost Uniunea Națională. Ea s-a format prin desprinderea din rândurile Partidului Național a mai multor intelectuali care s-au grupat în jurul publicației periodice *Banatul românesc* care apărea la Timișoara. Această formațiune politică avea în frunte pe dr. Avram Imbroane o personalitate binecunoscută în zonă. Acesta provenea din localitatea Coștei și după ce absolvise cursurile Facultății de teologie și filozofie a Universității din Cernăuți fusese numit diacon la Lugoj. În calitate de redactor și colaborator al gazetei *Drapelul* desfășurase o bogată activitate pe tărâm cultural și național. Fiind monitorizat atent de către autoritățile austro-ungare, el se refugiase încă de la începutul primului război mondial în România. Aici a participat activ la campania de propagandă pentru intrarea țării în război alături de puterile Antantei. În anul 1917 Marele Cartier General al armatei romane l-a trimis să recruteze voluntari din rândurile prizonierilor ardeleni, bănățeni și bucovineni care căzuseră prizonieri în Rusia. În primăvara anului 1919 se alăturase grupului de intelectuali bănățeni care se deplasaseră la Paris pentru susținerea intereselor României la Conferința de pace ce urmase războiului. Reîntors în Banat pune bazele publicației periodice *Banatul* care va apare mai întâi la Lugoj iar după instaurarea administrației românești în județul Timiș-Torontal la Timișoara. Publicația își va schimba numele în *Banatul românesc*.

Intrarea formațiunii sale politice în competiția electorală a fost anunțată oficial destul de târziu, prin intermediul publicației mai sus menționate, la 23 octombrie 1919. Apelul de constituire era semnat alături de fondatorul Avram Imbroane și de: Cornel Bojincă, Ion Vidu, Trifon Lația, Constantin Murariu, Ioan Imbroane, Nicolae Imbroane, Avram Corcea, Teodor Petrică, Cassian R. Munteanu, Iosif Nemoianu, Nicolae Cornean, Petru Nemoianu și Victor Vlad. Programul său electoral cuprindea 12 puncte: intransigență în chestiunea Banatului; unirea fără condiții a tuturor provinciilor transilvănene; largi libertăți pentru naționalități; rezolvarea problemei agrare; organizarea și ocrotirea muncii; armonizarea intereselor de clasă care să asigure bunăstarea tuturor și excluderea oricărei exploatare; naționalizarea industriei și comerțului; unificarea celor două biserici într-o biserică națională română în frunte cu un patriarh român⁵.

Uniunea Națională se considera exponenta în primul rând a bănățenilor. În Chemarea prin care se cerea alegătorilor să voteze candidații săi se evidențiau două obiective principale, pentru a căror

înfăptuire promiteau că vor lupta în parlamentul român: încetarea autonomiei proprii și apărarea intereselor Banatului.

O altă formațiune politică tot nou constituită o reprezenta Partidul Țărănesc. Curentul de opinii care a dus la constituirea Partidului Țărănesc în vechea Românie s-a manifestat și în viața politică a Transilvaniei și Banatului. Inițiativa constituirii unui partid țăărănesc ardelean și bănățean a aparținut unor țărani din Maramureș. Deviza sa era „prin noi înșine spre mai bine”⁶. La 21 septembrie 1919 inițiatorii săi reușesc să editeze primul număr al publicației periodice *Țărănimea* ca organ propriu de presă al noului partid. În contextul stării de asediu și a cenzurii care se mențineau și pe cuprinsul județului Caraș-Severin, Comitetul pentru organizarea partidului s-a adresat unor intelectuali dispuși să adere la programul propus, ca din proprie inițiativă să pună bazele în fiecare circumscripție electorală a unui comitet electoral, format din câte un membru din fiecare comună, ales dintre țărani care aderau la partid. Comitetele astfel constituite urmau să desemneze candidații pentru circumscripțiile respective pe care să-i confirme apoi Biroul Central al partidului. Recomandarea era ca majoritatea celor propuși să provină din mediul rural.

O altă formațiune politică de opoziție apărută acum a fost cea condusă de Amos Frâncu. La 5 octombrie 1919, gazeta *Drapelul* făcea cunoscut cititorilor săi că: „Partidul național radical al țăranilor și muncitorilor s-a constituit definitiv sub președinția domnului dr. Amos Frâncu, având ca bază un program de primenire și dreptate socială din cele mai avansate. În curând acest partid radical își va fixa candidaturile pentru alegerile viitoare”⁷. Într-adevăr, întruniți la Cluj în ziua de 10 septembrie 1919, mai mulți adepți ai opiniilor formulate de dr. Amos Frâncu și Petru Babeu puseseră bazele noului partid. Trebuie subliniat faptul că cei doi lideri ai săi se aflau de mai mult timp în conflict cu mai mulți fruntași ai Partidului Național. Numărul mic al aderenților acestei formațiuni politice precum și lipsa unui organ propriu de presă a făcut ca ea să nu se poată impune ca o forță de care să se țină seama în disputa electorală.

La începutul lunii august s-a dat startul campaniei electorale. Liderii Partidului Național Român erau ferm hotărâți să câștige detașat alegerile. În acest sens, în zilele de 9 și 10 august 1919, cu ocazia întrunirii Marelui Sfat Național au fost trecute în revistă toate problemele legate de reorganizarea

⁶ *Ibidem*, 106.

⁷ *Drapelul*, XIX, nr. 102, din 5 octombrie 1919.

⁵ *Ibidem*, 110.

partidului și participarea la alegeri. Cu acest prilej s-a constituit o comisie electorală centrală, alcătuită din zece membri, care avea sarcina de a coordona întreaga activitate electorală a partidului. Totodată au fost desemnați și reprezentanții care urmau să coordoneze la nivelul județelor atât reorganizarea partidului cât și activitatea electorală⁸.

Conform mandatului primit, Anton Mocioni s-a deplasat la Lugoj și a convocat la o reuniune pentru ziua de 25 august pe toți fruntașii Partidului Național Român din județul Caraș-Severin. Întruniți în sala mare a Prefecturii, la propunerea lui Ioan Sârbu aceștia au luat hotărârea să aleagă câte doi delegați care să definitiveze organizarea partidului în fiecare circumscripție electorală. Trecându-se la desemnarea persoanelor care să candideze s-au iscat discuții contradictorii. În calitate de președinte a organizației județene a partidului, dr. Gheorghe Popovici a propus ca acest drept să fie lăsat adunărilor populare a alegătorilor din fiecare circumscripție. Anton Mocioni a protestat vehement subliniind că s-a stabilit ca evaluarea și desemnarea candidaților să fie făcută de către Comitetul Central al partidului. Într-o atmosferă tensionată o mare parte a celor prezenți au părăsit întrunirea⁹.

În această situație, peste câteva zile, Anton Mocioni a publicat în presa locală o nouă Convocare în care făcea cunoscut că „neputând îndeplini în întregime misiunea mea în ce privește organizarea Partidului Național Român din județul Caraș-Severin în conferința ținută în acest scop la Lugoj la 25 curent invit pe calea aceasta din fiecare cerc pe cei doi delegați aleși de delegații singuraticelor comune, pe ziua de 4 septembrie la orele 11 a. m. în sala mare a palatului Prefecturii. În scopul acesta invit toate cercurile electorale a se constitui de urgență, investind cu credențional necesar pe delegații care îi vor exmite”¹⁰.

Reuniți într-o nouă ședință, reprezentanții Partidului Național au trecut la alegerea conducerii organizației județene a partidului. Dr. Gheorghe Popovici a fost reconfirmat în funcția de președinte, dr. Aurel Vălean și Andrei Ghidiu au fost aleși ca vicepreședinți, dr. Ioan Jucu și dr. Ioan Stoican ca secretari, iar A. Lupu ca secretar. Au fost propuși apoi pentru comitetul județean câte doi delegați din fiecare cerc electoral, urmând ca în zilele următoare numărul acestora să fie completat cu noi membri. Prezent de această dată la lucrările conferinței, dr. Valeriu Braniște a făcut cunoscut că alegerile au fost fixate pentru zilele de 5, 6

și 7 octombrie. Legat de desemnarea celor 24 de deputați și 7 senatori el a comunicat celor prezenți că va fi asigurată cea mai largă libertate la alegeri, conducerea partidului va ține seama de voința alegătorilor din fiecare circumscripție electorală. Primind aceste asigurări, dr. Gheorghe Popovici a ținut să precizeze că dacă aceste principii vor fi respectate, disensiunile trebuiesc considerate depășite. S-a trecut apoi la recomandarea candidaților pe cercuri. În circumscripția Reșița Montana a fost propus dr. Eugen Muntean, secretar de stat în cadrul Resortului Industrie din cadrul Consiliului Dirigent, la Armeniș dr. Cornel Cornean, secretar consistorial, la Jidiovin avocatul dr. Caius Brediceanu, la Crassova avocatul orăvițean dr. Ioan Nedelcu, la Oravița avocatul dr. Petru Cornean, la Racășdia Antoniu Mocioni latifundiar în Bulci, la Birchiș dr. I. Hadan și dr. I. Marta. Pentru Senat au fost făcute două propuneri, în circumscripția Caransebeș protopopul Andrei Ghidiu iar la Orșova dr. Traian Bădescu din Caransebeș. Pentru celelalte cercuri candidații urmau să fie nominalizați în zilele următoare¹¹.

Periodic presa locală a publicat știri referitoare la organizarea partidului la nivelul circumscripțiilor electorale ale județului. Astfel, după constituirea și alegerea conducerii partidului în localitățile din împrejurimile Birchișului, la care au participat delegați din 24 comune, gazeta lugojeană *Drapelul* consemna la 20 septembrie date despre întrunirea de la Făget care l-a desemnat în calitate de președinte pe protopopul Sebastian Olariu¹².

Între timp a fost dat publicității Decretul lege referitor la alegeri. După cum subliniase dr. Valeriu Braniște, județul Caraș-Severin era împărțit în 24 circumscripții electorale din care 17 pentru Camera Deputaților și 7 pentru Senat. Totodată erau consemnate și localitățile unde locuitorii fiecărei comunități urmau să-și exprime voința¹³. La 20 septembrie s-a adus la cunoștința opiniei publice ordinul circular adresat tuturor subprefecților din județele Transilvaniei și Banatului în vederea constituirii birourilor electorale județene și modul de pregătire a alegerilor.

În postura de partid aflat la putere, sprijinit de toate structurile statului Partidul Național a trecut la o intensă activitate de propaganda electorală. Partidul era prezentat ca „singurul depozitar al principiilor care au biruit acum realizând incomensurabil mai mult decât a gândit, reorganizat în zilele

⁸ Gheorghe Iancu, *op. cit.*, 92.

⁹ *Drapelul*, XIX, nr. 84, din 27 august 1919.

¹⁰ *Ibidem*, nr. 85, din 30 august 1919.

¹¹ *Ibidem*, nr. 88, din 6 septembrie 1918.

¹² *Ibidem*, nr. 89, din 9 septembrie 1919 și nr. 95, din 20 septembrie 1919.

¹³ *Ibidem*, nr. 90–91, din septembrie 1919.

trecute a desfășurat cel dintâi stindardul tricolor, invitând poporul românesc să-l urmeze cu aceeași credință, cu aceeași tărie, cu aceeași însuflețire, cu care l-a urmat și până acum. Programul partidului este atât de mult cuprinzător, înglobând în sine toate nevoile, toate dorințele și țintele neamului nostru românesc, încât în cadrele acestui program își găsește fiștecare român idealul său în întregime”¹⁴.

În spatele acestor cuvinte, între fruntașii partidului a început o luptă surdă cu ocazia definitivării listelor de candidați. Pentru potolirea spiritelor tot mai încinse, Comitetul Central al partidului a publicat mai multe comunicate în care sublinia faptul că a decretat că lista definitivă pentru candidații de deputați atât în Cameră cât și în Senat va fi fixată prin Comitetul Executiv Central și va fi obligatorie pentru toți membrii de partid¹⁵.

În faza de definitivare a listei de candidați, situația s-a tensionat și datorită intervenției unor fruntași ardeleni și bănățeni care se stabiliseră cu ani în urma în Vechiul Regat și care cereau să fie trecuți pe liste în calitate de candidați oficiali. Conducerea partidului a refuzat categoric, cu motivația ca toți cei care au solicitat acest lucru erau membri ai altor partide. Constituiți în *Cercul românilor de peste munți*, aceștia au ales o delegație care s-a deplasat la Sibiu pentru a discuta cu Iuliu Maniu problema acestor candidări. Răspunsul a fost negativ cu precizarea că ei își vor putea depune candidatura în circumscripțiile Transilvaniei, dar nu în calitate de candidați oficiali al Partidului Național. Legat de acest refuz, gazeta lugojeană *Timișeana* consemna la 24 septembrie că „Dintre multele greșeli săvârșite de Consiliul Dirigent cea mai neiertată greșală a făcut-o în privința candidaților din vechea Românie”¹⁶. În aceste condiții, în circumscripția electorală Teregova și-a prezentat declarația de candidatură Traian Lalescu, profesor universitar în București, originar din satul Bănia. Deși declarația era semnată de 50 de alegatori conform legii, președintele biroului electoral nu a acceptat candidatura pe motiv că declarația nu avea și semnătura secretarului comunal ci numai a primarului. În circumscripția Jidovin profesorul Virgil Popescu stabilit tot la București a reușit să-și depună candidatura.

La 25 septembrie a fost dată publicității prima listă cu candidații Partidului Național propuși în cercurile electorale ale județului Caraș-Severin. Pentru Camera Deputaților erau înscrși: în cercul electoral Birchș Antoniu Mocioni, proprietar în Bulci; la Făget avocatul dr. George Gârda; la

Balinț avocatul dr. Ioan Jucu; la Lugoj publicistul dr. Valeriu Braniște; la Sacu învățătorul Ion Vidu; la Caransebeș profesorul dr. Petru Barbu; la Armeniș dr. Cornel Cornean secretar consistorial; la Teregova avocatul dr. Aurel Vălean; la Bozovici preotul dr. Ion Sârbu; la Orșova Ion Gligorie; la Moldova Ionel Mocioni proprietar în Căpâlnaș; la Răcășdia inginerul dr. Traian Vuia; la Oravița avocatul dr. Ioan Nedelcu; la Crassova avocatul dr. Liviu Cigărean; la Jidovin dr. Caius Brediceanu; la Reșița Eugen Muntean; la Bocșa dr. Tiberiu Brediceanu. Pentru cercurile electorale referitoare la Senat erau propuși: la Făget protopopul Sebastian Olariu; la Lugoj protopopul dr. George Popovici; la Bocșa generalul Nicolae Cena; la Oravița avocatul dr. Petru Cornean; la Răcășdia învățătorul pensionar Ioan Marcu; la Caransebeș protopoul Andrei Ghidiu iar la Orșova dr. Traian Badescu.

La 5 octombrie opinia publică era informată de faptul că alegerile au fost amânate pentru zilele la 2-3 și 4 noiembrie pentru Cameră iar pentru Senat la 7 și 8 noiembrie. Declarațiile de candidatură puteau fi depuse până la 24 octombrie¹⁷.

La începutul lunii octombrie conducerea Partidului Național făcea cunoscut că a operat schimbări în lista candidaților săi oficiali, astfel în cercul Făget, George Gârda fusese schimbat cu dr. G. Marta, la Caransebeș în locul lui Petru Barbu fusese numit Andrei Ghidiu iar la Senat în locul lui Andrei Ghidiu generalul Nicolae Cena, la Bocșa pentru Senat locul generalului Nicolae Cena fusese luat de Ioan Marcu iar la Răcășdia în locul lui Traian Vuia candida avocatul dr. Aurel Novac. Legat de aceste schimbări gazeta *Drapelul* însera ironic „Înțelegem dreptul Comitetului Central de a face schimbări dar, nu înțelegem schimbarea de la Caransebeș știut fiind că alegătorii s-au grupat unanim în jurul candidaturii pentru Cameră a domnului dr. Petru Barbu pentru care l-au și candidat iar dânsul a și primit această candidatură”¹⁸.

La protestele formulate de alegătorii din mai multe zone ale Transilvaniei și Banatului în noua listă de deputați referitoare la județul Caraș-Severin, dată publicității la 29 octombrie se face cunoscut că George Gârda rămăsese candidat oficial la Făget, Andrei Ghidiu luase locul lui dr. Petru Barbu la Caransebeș, la Sacul dr. Petru Barbu îl înlocuise pe Ion Vidu, la Oravița dr. Liviu Cigărean îl înlocuise pe dr. Ioan Nedelcu avocat în Oravița, la Crassova dr. Ioan Nedelcu îl înlocuise pe dr. Liviu Cigărean.

¹⁴ *Ibidem*, nr. 93, din 16 septembrie 1919.

¹⁵ *Ibidem*, nr. 95, din 20 septembrie 1919.

¹⁶ *Timișeana*, I, nr. 1, din 19 septembrie 1919.

¹⁷ *Drapelul*, XIX, nr. 103, din 7 octombrie 1919.

¹⁸ *Ibidem*, nr. 116, din 22 octombrie 1919.

La Senat dr. George Popovici fusese înlocuit cu dr. Aurel Vălean, la Bocșa Ioan Marcu îl înlocuise pe generalul Nicolae Cena, la Răcășdia dr. Aurel Novac îl înlocuise pe Ioan Marcu iar la Caransebeș generalul Nicolae Cena l-a înlocuit pe Andrei Ghidiu¹⁹. Lista finală a candidaților publicată chiar în ziua alegerilor mai consemna o ultimă schimbare, în circumscripția Caransebeș pentru Senat, Filaret Musta luase locul generalului Cena²⁰.

La 26 octombrie 1919, dr. Gheorghe Popovici a anunțat că refuză categoric să prezideze mitingul la care dr. Valeriu Braniște urma să-și țină cuvântarea program cu motivația că alegătorii Lugojului prin intermediul bărbaților de încredere i-au oferit candidatura lui Avram Imbroane. Comisia electorală centrală a partidului socotind această poziție drept o ținută direct dușmănoasă, necompatibilă cu disciplina de partid a decis după cum am văzut mai sus, ștergerea sa din listele candidaților oficiali și excluderea din partid. Aceasta excludere survenea după o activitate de 33 de ani pe tărâmul vieții politice naționale.

Într-un comunicat oficial, Comitetul Central al partidului făcea cunoscut că „Dovedind dl. dr. George Popovici, ca prezident al Partidului Național județean Caraș-Severin, o ținută direct dușmănoasă necompatibilă cu disciplina de partid, și aptă a promova în sânul partidului național din acel județ acțiunea de subminare inițiată și susținută în mod iresponsabil de niște oameni, cari nu vreau ori nu pot să-și dea seama de consecințele dezastruoase ale faptelor lor, comitetul central al partidului național român a decis ștergerea domniei sale din lista candidaților oficiali, nemaiputându-l considera de membru al acestui partid”²¹.

Alertat de cele petrecute în organizația județului Caraș-Severin, în calitate de președinte al partidului, Iuliu Maniu însoțit de mai mulți lideri ai partidului au sosit în dimineața zilei de 31 octombrie la Lugoj. După o scurtă vizită la Prefectură, delegația s-a deplasat la hotelul *Concordia* unde a avut loc întrunirea cu fruntașii locali ai partidului. Cu acest prilej au luat cuvântul dr. Aurel Vălean în calitate de vicepreședinte al partidului și dr. Valeriu Braniște șeful Resortului Cultelor și Instrucțiunii Publice din cadrul Consiliului Dirigent. În cuvântul său, Iuliu Maniu a subliniat rolul lui Coriolan Brediceanu și Alexandru Mocioni în cadrul mișcării naționale românești. Legat de acuzațiile de separatism și neimplicare în apărarea intereselor Banatului el a precizat că: „Enunț aici în fața

voastră, bănățenilor că dorința Consiliului Dirigent este ca în curând să ne unim cu desăvârșire cu mama noastră România ... O altă vorbă s-a lățit: Consiliul Dirigent nu ar lupta destul pentru obținerea întregului Banat. Este un neadevăr. Zi de zi, bărbații noștri chemați lucrează din toate puterile lor, ca întreg Banatul să fie al nostru. În acest sens căutăm să convingem și pe marii noștri aliați”²². În final el a recomandat „alegătorilor pe dl. dr. Valeriu Braniște, relevând în frumoase cuvinte meritele nepieritoare ale acestui ilustru bărbat, încetățenit cu desăvârșire pe acest pământ bănățean”²³.

Uniunea Națională și-a fixat inițial 6 candidați în 7 circumscripții electorale: Ion Vidu la Balinț, Avram Imbroane la Lugoj și Gătaia (jud. Timiș-Torontal), Petru Nemoianu la Răcășdia, Trifon Lația la Sacul, Cornel Bojincă la Bocșa Montană și Constantin Murariu la Belinț (jud. Timiș Torontal)²⁴.

Partidul Tărănesc a propus candidați pe Vasile Manzur la Birchiș, dr. Ioan Țeicu la Răcășdia și Romul Molin la Crassova.

În ziua de 2 noiembrie, din cele 17 circumscripții electorale ale județului s-a votat în 12, în restul acestora fiind înscris un singur candidat, conform legii, candidații au fost declarați aleși în unanimitate. În trei circumscripții s-a ajuns la balotaj, candidații victorioși fiind desemnați după al doilea tur care a avut loc în ziua de 12 noiembrie.

În cercul electoral Birchiș, candidatul Partidului Național, Antoniu Mocioni a câștigat detașat confruntarea cu Vasile Manzur care a candidat după cum am văzut din partea Partidului Tărănesc.

În cercul electoral Balinț, Partidul Național l-a propus inițial pe cunoscutul învățător și dirijor lugojean Ion Vidu, care după ce a aderat la Uniunea Națională a comunicat că renunță la candidatură. În această situație în locul său a fost desemnat dr. Ioan Jucu. Acesta însă a pierdut confruntarea cu independentul Victor Biberia, fost membru al Partidului Național din Vechiul Regat care se stabilise la Lugoj. Parchetul județean a trimis o adresă Adunării Deputaților solicitând ridicarea imunității sale parlamentare pe considerentul ca acesta ar fi încălcat codul penal. Luând în dezbatere acuzațiile formulate președintele camerei a dat câștig de cauză lui Victor Biberia.²⁵

În cercul electoral Sacul candidatul Partidului Național dr. Petru Barbu s-a confruntat cu dr. Trifon Lația reprezentantul Uniunii Naționale. S-a ajuns la balotaj iar în turul al doilea organizat

²² *Ibidem.*

²³ *Ibidem.*

²⁴ *Banatul românesc*, I, nr. 78, din 23 octombrie 1919.

²⁵ Gheorghe Iancu, *op. cit.*, 119.

¹⁹ *Ibidem*, nr. 121, din 29 octombrie 1919.

²⁰ *Ibidem*, nr. 125, din 2 noiembrie 1919.

²¹ *Ibidem.*

în ziua din 12 noiembrie 1919 a ieșit învingător Trifon Lația²⁶.

În cercul electoral Teregova, dr. Aurel Vălean în calitate de reprezentant al Partidului Național a rămas fără adversar datorită faptului că declarația de candidatură a valorosului matematician Traian Lalescu a fost respinsă după cum am văzut mai sus. Împotriva acestei alegeri prin proclamare s-au adresat Biroului Camerei Deputaților mai multe contestații semnate de alegatori din circumscripție. Deși comisia de validare a alegerilor care funcționa la nivel județean a propus în ședința din 15 decembrie 1919 invalidarea alegerii, Biroul Camerei Deputaților a respins contestațiile și l-a validat ca deputat pe dr. Aurel Vălean²⁷.

În circumscripția electorală Bozovici cunoscutul istoric dr. Ioan Sârbu, preot în Rudăria candidat din partea Partidului Național a ieșit învingător după o dispută acerbă cu Iancu Conciatu.

În circumscripția electorală Orșova și-au anunțat candidatura trei candidați: Ioan Grigorie candidat oficial din partea Partidului Național, Ion Păsuică candidat neoficial și Petru Berar. La sfârșitul scrutinului cele mai multe voturi le-a întrunt Ion Păsuică. Cu toate acestea biroul electoral al circumscripției nu l-a declarat ales pe motivul că n-ar fi fost înscris în listele electorale. Secțiunea a III-a Camerei Deputaților a propus însa validarea alegerii lui Ion Păsuică, lucru pe care plenul Camerei l-a acceptat²⁸.

În circumscripția Răcășdia conducerea Partidului Național l-a propus candidat pe cunoscutul inventator bănățean Traian Vuia. Desigur că se avea în vedere activitatea deosebită desfășurată de acesta la Paris atât în anii primului război mondial cât mai ales în susținerea intereselor României la Conferința de pace din capitala Franței. Spre surprinderea multor frunțași români au fost voci din cadrul partidului care i-au contestat activitatea pe tărâm național și i-au adus reproșuri legate de colaborarea cu socialiștii francezi. Dezamăgit, savantul bănățean a făcut cunoscut că renunță la candidatură. Într-o scrisoare datată 16 octombrie 1919, el comunica bunului său prieten dr. Gheorghe Dobrin, prefectul județului Caraș-Severin că: „La chestiunea candidării mele revin numai întrucât privește explicarea cum am ajuns să fiu socialist. Vă mulțumesc pentru încrederea ce aveți în sentimentele mele patriotice, de cari nu Vă îndoiiți. *Înainte de a fi internaționalist, trebuie să fim naționaliști*, este un adevăr elementar. Fiindcă acea ce s-a făcut, nu se poate schimba, mă vad silit

a renunța la candidatura pentru Constituantă²⁹. În continuare el motivează pe larg legăturile sale cu liderul socialist francez Albert Thomas. „Am făcut acest istoric – preciza el – pentru că ar fi trist, dacă s-ar pune la îndoială sentimentele mele românești, dar nu pentru ca să revenim asupra chestiunii. Eu mi-am pus candidatura la insistențele prietenilor, dar nu pentru că râvnesc la cinste. Incidentul acesta nu mă va împiedica, ca sa mă întorc la orice ceas în patrie, îndată ce voi lichida afacerile mele de aici”³⁰. În acest cerc electoral și-a depus candidatura și Petru Nemoianu din partea Uniunii Naționale și primpretorul din Răcășdia dr. Ioan Țeicu cu programul Partidului Țărănesc. Întrucât s-a ajuns la balotaj, în turul doi dr. Ioan Țeicu a obținut 3213 voturi față de 1878 ale adversarului, el fiind ales ca deputat în această circumscripție³¹.

La Caransebeș protopopul Andrei Ghidiu candidat oficial al Partidului Național a pierdut în fața dr. Alexandru Murariu care a candidat în calitate de reprezentant neoficial.

În circumscripția Bocșa, Partidul Național l-a propus candidat pe Tiberiu Brediceanu. Era fiul lui Coriolan Brediceanu una din cele mai cunoscute personalități ale Lugojului. El s-a confruntat cu Cornel Bojincă candidat din partea Uniunii Naționale. Primul candidat a obținut 1541 voturi iar cel de al doilea 1036. Presa partizană Uniunii Naționale a încercat să justifice acest insucces prin faptul că în ultimul moment la această circumscripție au fost alipite trei comune în care Cornel Bojincă nu a mai ajuns să facă campanie electorală³².

În circumscripția Jidovin a candidat din partea Partidului Național dr. Caius Brediceanu. Ca și fratele său Tiberiu și el intrase încă din tinerețe în rândurile mișcării naționale românești din Banat. După o dispută aprinsă, el a ieșit învingător în confruntarea cu Virgil Popescu din Vechiul Regat. Văzându-se înfrânt acesta a înaintat mai multe contestații împotriva lui Caius Brediceanu. Demersurile au fost respins însa de către Camera Deputaților astfel că alegerea lui Caius Brediceanu a rămas validată³³.

În circumscripția Crassova primul tur al alegerii s-a încheiat cu balotaj între dr. Ioan Nedelcu din partea Partidului Național și Romul Molin

²⁶ *Drapelul*, I, nr. 134, din 14 noiembrie 1919.

²⁷ Gheorghe Iancu, *op. cit.*, 120.

²⁸ *Ibidem*, 117.

²⁹ Elena Borugă, Activitatea lui Traian Vuia pentru Unire (1918–1919), *Tibiscus*, Timișoara, (1968), 362.

³⁰ *Ibidem*, 363.

³¹ *Drapelul*, XIX, nr. 134, din 14 noiembrie 1919; Gheorghe Iancu, *op. cit.*, 122.

³² *Banatul romanesc*, I, nr. 86, din 12 noiembrie 1919.

³³ Gheorghe Iancu, *op. cit.*, 118.

Partidul Țărănesc. În turul al doilea a câștigat Romul Molin³⁴.

În circumscripția Armeniș s-au confruntat doi reprezentanți ai Partidului Național: candidat oficial dr. Cornel Cornean iar neoficial George Simu. Cele mai multe voturi le-a întrunit reprezentantul neoficial George Simu.

În circumscripțiile Oravița, Reșița, Moldova, Teregova și Făget au fost aleși prin proclamare reprezentanții Partidului Național dr. Liviu Cigărean, ing. Eugen Muntean, Ionel Mocioni, dr. Aurel Vălean și dr. George Gârda.

Cea mai disputată luptă electorală din circumscripțiile județului Caraș-Severin a avut loc la Lugoj. În aceasta confruntare au fost antrenati dr. Valeriu Braniște șeful Resortului Cultelor și Instrucțiunii Publice din partea Partidului Național și Avram Imbroane din partea Uniunii Naționale pentru Cameră și dr. Gheorghe Popovici independent, candidat inițial din partea Partidului Național și avocatul lugojean dr. Aurel Vălean devenit candidat oficial al Partidului Național în ultimul moment pentru Senat. Din nefericire disputa dintre cele patru personalități ale vieții politice românești a degenerat pe fondul unor atacuri suburbane. În lupta împotriva lui Braniște adeptii lui Avram Imbroane, Victor Biberia și Gheorghe Popovici au urmat o linie comună al cărei principal obiectiv a fost nu argumentarea propriilor principii programatice, ci discreditarea cu orice mijloace a adversarului. S-a mers până acolo încât acestuia i se contesta dreptul de a reprezenta Banatul în Consiliul Dirigent, de a-și fi depus candidatura în circumscripția Lugojului. Cei doi candidați ai Partidului Național au fost înfrânți. Într-un articol de fond intitulat *Pierderea Lugojului* oficiosul local al partidului consemna „Rămâne însă marea întrebare, dacă alegerea de duminică este de fapt expresia liberei voințe a cercului Lugoj? Foist-a alegerea de duminică de fapt expresia cea adevărată a cercului? Trebuie să răspundem hotărât, că nu! Rezultatul de duminică este numai rezultatul unei colosale munci subterane, prin care s-a subminat cea mai marcantă persoană a vieții noastre publice din urmă. Să știe cine a inițiat această muncă, cum, și pentru ce. Absența din Lugoj a d-lui Braniște s-a folosit pentru al face imposibil. Aceasta a fost lozinca. Odată cu planul facut s-a și pus în lucrare. S-au lansat cele mai proaste știri. I s-a pus în cărcă lipsa de sare, de petrol, de lemne. Dânsul e de vină, că oamenii n-au cultură și unii n-au omenie. Tot ce a fost rău de la izbucnirea războiului de la dânsul a purces³⁵”.

³⁴ *Drapelul*, XIX, nr. 134, din 14 noiembrie 1919.

³⁵ *Ibidem*, nr. 127, din 5 noiembrie 1919.

Alegerile pentru Senat au avut loc la 12 noiembrie și aici candidații Partidului Național având câștig de cauză cu excepția circumscripției Lugojului.

Partidul Național a reușit să câștige alegerile din noiembrie 1919. Deși a depus liste numai în Transilvania și Banat el a reușit să obțină 169 de mandate de parlamentar, ceea ce l-a făcut cel mai important partid din România întregită.

Făcând un prim bilanț al rezultatului obținut la nivelul județului, oficiosul local al Partidului Național consemna în numărul din 6 noiembrie: „Prima campanie electorală purtată sub egida României Mari s-a terminat. Așteptările legate de această campanie s-au îndeplinit cu disparente excepții, cari nici nu pot intra în socoteală față de rezultatul general. Alegătorii români, acei, la cari am apelat înainte de alegeri și-au făcut datoria pretutindeni. Stindardul partidului național român a ieșit biruitor din această luptă, după cum a fost de prevăzut. Disciplina de partid a fost pretutindeni observată. S-au ivit și unele abateri însă și în acele cazuri tot în favorul partidului național s-au făcut. Am avut adică de înregistrat cazuri unde alegătorii circumscripției nu au fost mulțumiți de persoana candidatului oficial și au ridicat pe alt candidat dar din același partid. Județul nostru Caraș-Severin a trimis în Cameră până în prezent numai partizani de ai programului național cu excepția Lugojului care de data aceasta a dezertat³⁶”.

Alături de ceilalți deputați și senatori aleși și cei ai județului Caraș Severin au fost convocați la Sibiu pentru ziua de 17 noiembrie 1919, în vederea stabilirii unei ținute unitare în Corpurile legiuitoare. Cu acest prilej s-a hotărât constituirea Clubului parlamentar ardelean cu sediul la București având în frunte un comitet prezidial format din 9 membri și un Comitet executiv din 25 membri³⁷.

Deputații și senatorii aparținând Uniunii Naționale, independenților și Partidului Țărănesc s-au constituit într-o grupare aparte în frunte cu senatorul lugojean dr. Gheorghe Popovici, propunându-și printre altele să militeze pentru o cât mai rapidă uniformizare a vieții de stat.

După mai multe consultări, la 25 noiembrie a fost încheiat un acord între Partidul Național, Partidul Țărănesc din Vechiul Regat, Partidul Naționalist Democrat, Partidul Democrat al

³⁶ *Ibidem*, nr. 28, din 6 noiembrie 1919; În turul al doilea care a avut loc în ziua de 12 noiembrie în circumscripțiile Sacul, Răcășdia și Crassova candidații Partidului Național au pierdut confruntările cu adversarii.

³⁷ Gheorghe Iancu, *op. cit.*, 129; *Banatul*, I, nr. 46, din 23 noiembrie 1919.

Unirii din Bucovina și Partidul Țărănesc din Basarabia pentru constituirea unei majorități parlamentare. În această situație, Iuliu Maniu în calitate de lider al Partidului Național a fost solicitat de regele Ferdinand să alcătuiască un nou guvern. El a declinat însă oferta, comunicând însă că partidul său poate să ofere o altă personalitate pentru constituirea unui nou cabinet. S-a reușit astfel ca la 1 decembrie 1919 să se formeze un guvern prezidat de Alexandru Vaida Voevod vicepreședinte al partidului, în care majoritatea posturilor erau deținute de reprezentanții Partidului Național. Era, desigur, semnificativ faptul ca la un an de la înfăptuirea Marii Uniri, președintele Consiliului de Miniștri al României era un ardelean. La 29 decembrie 1919 noul parlament a votat legile prin care se ratifica unirea Basarabiei, Bucovinei și Transilvaniei cu România, pe baza voinței liber exprimate de locuitorii români din provinciile

respective. La 6 martie guvernul a aprobat un proiect radical de lege agrară pentru Vechiul Regat care a fost însă aspru criticat atât de conservatori cât și de liberali. La 14 ianuarie a fost ridicată starea de asediu și cenzura de pe teritoriul Vechiului Regat. Guvernul a rezistat până în martie 1920 când șeful cabinetului a fost demis în urma manevrelor lui Ion I. C. Brătianu liderul Partidului Național Liberal și Alexandru Averescu conducătorul Ligii Poporului care au încheiat o înțelegere. Manipulat de cei doi oameni politici, suveranul a renunțat la serviciile lui Alexandru Vaida Voevod și l-a însărcinat la 13 martie 1920 pe generalul Alexandru Averescu să formeze un nou guvern. În scurt timp, noul premier a solicitat dizolvarea parlamentului și organizarea de noi alegeri parlamentare. Parlamentul constituit în urma alegerilor din noiembrie 1919 și-a încetat astfel activitatea.